

ALS VIATGERS PARLO VINGUEN D'ON VINGUEN¹

Lluís Martín Santos

President de l'Institut Municipal d'Activitats Culturals i Turisme de Tortosa (IMACT)

Als viatgers parlo vinguen d'on vinguen

Discurs d'inauguració del Festival Internacional de Teatre de Tortosa Entre Cultures

Molt Honorable Senyor Ernest Benach, president del Parlament de Catalunya,
Il·lustríssim Senyor Joan Sabaté, alcalde de Tortosa,
Sr. Ricard Salvat, director artístic del Festival Entre Cultures 2004,
Il·lustres diputats,
Sr. Lluís Salvadó, delegat del Govern de la Generalitat de Catalunya,
directors de Serveis Territorials del Govern de la Generalitat de Catalunya,
regidores i regidors,
membres de la Junta de govern de l'IMACT,
senyores i senyors, amics i amigues,

El jove Alexandre conquerí l'Índia.
Ell tot sol?
Cèsar va colpir els gals.
No tenia almenys un cuiner al costat seu?
Felip d'Espanya plorà quan es va perdre
la seua flota. No plorà ningú més?
Frederic II va guanyar la guerra dels Set Anys.
Qui més va guanyar-la?
Cada pàgina una victòria.
Qui en va coure el festi?
Cada deu anys un gran home.
Qui pagà les despeses?

Tantes històries.
Tantes preguntes.

Des d'aquestes *Preguntes d'un treballador que llegeix*, de Bertolt Brecht, és impossible no saber que el dia a dia de les ciutats el construeixen les persones anònimes. Persones que passen totalment desapercebudes, que no busquen els titulars del diari ni el reconeixement massiu. Persones que, silenci a silenci, van teixint la trama quotidiana d'una ciutat amb el seu treball desinteressat, amb la seua entrega anònima i desapercebuda, amb el seu anhel i dedicació sense condi-

cions. No esperen reconeixement, ni gratificacions, perquè el millor reconeixement i la millor gratificació la troben cada dia en mirar-se a l'espill i veure, en el rastre que el temps ha deixat en el seu rostre i en els fondals de la seua memòria, la certesa de la feina feta amb professionalitat i amb altes dosis de generositat.

Aquest Festival Entre Cultures 2004 té al seu darrere un equip de persones que han fet possible que tots naltros poguéssim estar aquí, avui, gaudint d'esta inauguració i del programa del festival. És per això que les meues primeres paraules no poden ser més que d'agraïment per a totes elles: gràcies a tots i a totes per fer possible aquesta primera edició del Festival Entre Cultures, gràcies pel vostre sacrifici, per la vostra dedicació, pel vostre esforç, gràcies per la vostra professionalitat, gràcies per fer possible la difícil travessia que hi ha sempre entre la idea i la realitat.

Un dels reptes que té avui en dia qualsevol que vulgui treballar en l'àmbit de la cultura en el nostre país és el de generar espais i mecanismes de reconeixement i d'incentivació dels creadors dels diversos territoris que l'integren.

Si algun dia s'investiga esta situació paradoxal segurament que es trobaran culpables, amb noms i cognoms, i segurament que, llavors, es descobrirà com s'ha apostat pel menyspreu en lloc de fer-ho per la construcció real d'un espai on la cultura brollés i on es garantissin espais de naixement i d'incentivació de la creació en tots i cadascun dels àmbits territorials i a través dels quals es pogués lluitar contra la diàspora dels nostres artistes, contra el seu exili inevitable.

Aquesta situació, a la nostra ciutat, ve d'antuvi. Antoni Salcedo, l'historiador de l'art que tan bé ha investigat les manifestacions artístiques de les Terres de l'Ebre des del 1900, manifesta ben clarament que l'escultor tortosí Agustí Querol, que evidentment va haver de marxar de Tortosa, no només era «la figura més rellevant dels artistes de les comarques tarragonines», sinó que també «era considerat la primera figura de l'art a l'Estat espanyol».

Esta consideració de capdavantera de la ciutat de Tortosa a través dels seus artistes té el seu moment més àlgid als anys cinquanta, en què Tortosa, en paraules de Salcedo, és «el centre cultural més avançat de la província». Els anys cinquanta, i pel que fa a les Terres de l'Ebre, són també l'escenari perquè diverses ciutats, com és el cas d'Ampostà, s'incorporen a la vida cultural.

El paper protagonista de Tortosa com a capital indiscutible del territori no només ve donada, per tant, pel fet de ser el centre polític, econòmic i social de l'època, sinó, també, per la seua clara opció de lideratge de l'ànima cultural i artística del moment, una opció de lideratge a la qual la ciutat de Tortosa no només no hi ha volgut renunciar, sinó que hi ha continuat apostant des de la dècada dels anys vuitanta —en què l'ajuntament de Tortosa presenta l'exposició «Ebre Sud» i la ciutat s'aboca a noves experiències en el món de la creació com van ser la revista *TD*, de la mà d'Albert Roig, Leonardo Escoda i Zoraida Burgos; la Taula de Fotografia, comissariada per Jep Colomé, etc.— fins als nostres dies a través de la clara aposta que signifiquen, entre altres propostes, les jornades «Art i creativitat» que l'Escola d'Art i l'IMACT coorganitzen any rere any; de l'exposició «Rodalies», a través de la qual l'artista tortosí David Curto ha exposat la seua obra per diverses ciutats del nostre país i, fins i tot, a Finlàndia; la darrera exposició produïda per l'IMACT i comissariada per Pilar Lanau, «Espais socials, espais urbans», que està servint perquè nou artistes del nostre territori puguin sortir a exposar fora de les fronteres de l'Ebre i arriben a centres d'art del nostre país com el Centre Cultural la Mercè de Girona o les darreres produccions del Festival Internacional de Teatre de Tortosa Entre Cultures 2004: *Leons al jardí* i *El Dibbuq*, entre altres manifestacions culturals i artístiques.

Esta breu repassada històrica no fa sinó indicar el paper de lideratge que la ciutat de Tortosa ha tingut i vol continuar tenint en el present, una vida cultural que hem de continuar esperonant a brida batuda amb totes les eines que tinguem al nostre abast i una d'elles sense cap mena de dubte és aquest primer Festival Internacional de Teatre Tortosa Entre Cultures 2004.

Un festival diferenciat que vol transcendir les fronteres del territori, amb una clara voluntat de reflexió sobre el passat i d'endinsament en la diversitat cultural i en les possibilitats evidents d'integració que la cultura fica al nostre abast.

La reflexió sobre la diversitat cultural ens dóna claus per entendre el món contemporani, ens ajuda a endinsar-nos en qüestions tan actuals com la globalització, el diàleg intercultural, el fet migratori, la guerra...; qüestions, totes elles, que és necessari de tractar, sobretot per tal de fugir dels estereotips i dels prejudicis estèrils. Cal crear espais de diàleg i entendre la diversitat cultural com una font de riquesa encara que ens presenti nous reptes.

*Kassim Bayatly, autor i intèrpret d'Ad un intimo amico straniero,
Ricard Salvat, director del FITEC, i El Hassan Nefali, membre de l'Oficina Nacional de la
Coalició Marroquina per a la Cultura i les Arts.
(Joan Carles Prats)*

*Lluís Martín Santos, president de l'IMACT, durant la roda de premsa del 26 de novembre de 2004.
(Joan Carles Prats)*

El Festival Entre Cultures naix de l'emmirallament del futur de la nostra ciutat en el nostre passat, una clara voluntat de relectura del passat, però, també, de construcció d'un present i d'un futur de convivència i diàleg precisament ara que ha quedat clar que la via del conflicte, la confrontació i la guerra no ens menen enlloc. Un pensament que hi trobem, també, en l'únic poema que coneixem d'Abu Bakr al-Turtusi —a excepció feta de l'epitafi que ens arriba de la mà d'Ab Adh-Dhabbí— i que trobàvem, en una primera versió de l'Albert Roig, en aquella petita joia que va ser l'efímera revista *TD* i, ara —refet i reescrit i reinterpretat—, retrobem a l'espectacle *Lleons al jardí*, en la bellesa i claredat de l'únic vers que hi coincideix entre la primera i la darrera versió: «l als viatgers parlo, vinguen d'on vinguen».

El teatre és, sens dubte, un mitjà de comunicació molt adequat per afavorir el diàleg intercultural. I esta és, en bona part, la filosofia que ha volgut incorporar al festival el seu director, Ricard Salvat, persona d'una professionalitat contrastada i que ha mantingut una actitud molt oberta envers la idea d'interrelació de cultures tal com manifesten les seues produccions teatrals arreu del món. Comptar amb Ricard Salvat per dirigir este festival és un luxe que la ciutat de Tortosa ha de saber valorar perquè ens ha permès respondre, convenientment i amb encert, al repte

que representava fer de Tortosa la seu d'una mostra internacional de les arts escèniques de la Mediterrània, l'espai de cruïlla i acolliment que sempre hem estat.

És per això que avui en dia, quan tothom té clar que hem de tenir un país diferent, que volem un país diferent, és important aplicar clars i rotunds criteris de just reconeixement de persones que, com Ricard Salvat, porten molts anys reflexionant i intentant fer este país de la forma més eficaç i eficient que hi ha: des de l'àmbit cultural.

Comença a ser hora que el nostre país reconegi la tasca universal feta per gent com Ricard Salvat en la defensa de la nostra cultura, que els honorin tal com es mereixen, amb les màximes distincions, pels esforços que han fet i pels menysteniments que han patit.

Però també és cert que aquesta tasca de dignificació, pel mateix greuge històric de què parlem, fora bo que comencés des de la seua vila natal, amb el reconeixement escaient que es mereix el nostre dramaturg, amb la contundència necessària per enderrocar el mur de la indiferència amb què se l'ha tractat, perquè és innegable que qui menysté persones com el tortosí Ricard Salvat està menyspreant el seu país.

Amb la proposta d'aquest festival volem que vostès ens acompanyen en el nostre desig d'habitar el país del silenci, els llocs més bells de l'espera i la contemplació, el ritual del temps i la memòria. Que ens ajudin a desvetllar el rostre que tenim rere la màscara, la veu lírica que palpa l'escorça dels dies, l'ombra de les coses, la part instintiva i primitiva de l'individu. A buidar-nos de la màscara i retornar al punt del començament de tots els començaments, als llocs on la mentida no va mai niar i on vam aprendre que la riba no és, només, el lloc de l'arribada, sinó també el de l'exili. Que descobríssim, tots plegats, que cal l'espera constant, el recurs, l'adobacossis que reculli tots el trossos dispersos, i irregulars, i desordenats, del nostre cor esventrat, de la nostra història, de la llegenda que vam ser i, encarant les arestes, apedaci, la gerra que som, amb sutura benigna i reparadora.

Perquè, al cap i a la fi, les formes de l'explotació, la misèria i la injustícia hi són a tocar nostre en tot moment; les maneres de l'entotsolament, o la conversa, les trobem idèntiques al Fishavi o al cafè de l'Òpera i la boira que s'enlaira —inexorablement igual per la mansuetud del aires, a la riba de l'Ebre, del Nil, o del Tormes—, va, pels mateixos conductes misteriosos, de l'ull a l'esfondrall del cor.

Boira entre el gebre de l'herba: naufragi i record

Discurs de cloenda de Festival Internacional de Teatre de Tortosa Entre Cultures

Il·lustríssim Senyor Joan Sabaté, alcalde de Tortosa,

Sr. Ricard Salvat, director artístic del Festival Entre Cultures 2004,

Il·lustres diputats,

Sr. Lluís Salvadó, delegat del Govern de la Generalitat de Catalunya,

directors de Serveis Territorials del Govern de la Generalitat de Catalunya,

regidores i regidors,

membres de la Junta de govern de l'IMACT,

senyores i senyors, amics i amigues,

Fa exactament deu dies, aproximadament a la mateixa hora que ara, inauguràvem aquest Festival Entre Cultures. M'agradaria començar aquesta clausura repetint, si m'ho permeten, les meues paraules inicials. Continuo pensant, ara més que mai, que «el dia a dia de les ciutats el construeixen les persones anònimes. Persones que passen totalment desapercebudes, que no busquen els titulars del diari, ni el reconeixement massiu. Persones que, silenci a silenci, van teixint la trama quotidiana d'una ciutat amb el seu treball desinteressat, amb la seua entrega anònima i desapercebuda, amb el seu anhel i dedicació sense condicions. No esperen reconeixement, ni gratificacions, perquè el millor reconeixement i la millor gratificació la troben cada dia en mirar-se a l'espill i veure, en el rastre que el temps ha deixat en el seu rostre i en els fondals de la seua memòria, la certesa de la feina feta amb professionalitat i amb altes dosis de generositat.»

Són persones que tenen nom, que es diuen Abderraman, Àngels, David, Eva, Gemma, Joan Carles, Laura, Maribel, Nadia, Nuria, Pere, Pili, Rosa Maria, Vicent, Rafel, Eulàlia, Tanit, Najet, Youssef, Nabil, Jamal, Laura, Jana, són persones que es diuen Frederic Mauri, Pablo Vázquez, Rafel Ginés, Rossenda Curto o Ricard Salvat, entre d'altres als quals també vull agrair el seu esforç, com a tots els companys i amics de l'Empresa Fatsini, l'Acadèmic o la Brigada Municipal, sense els quals res no hagués estat on pertocava.

Per a tots ells, els demanaria a vostès un fort aplaudiment.

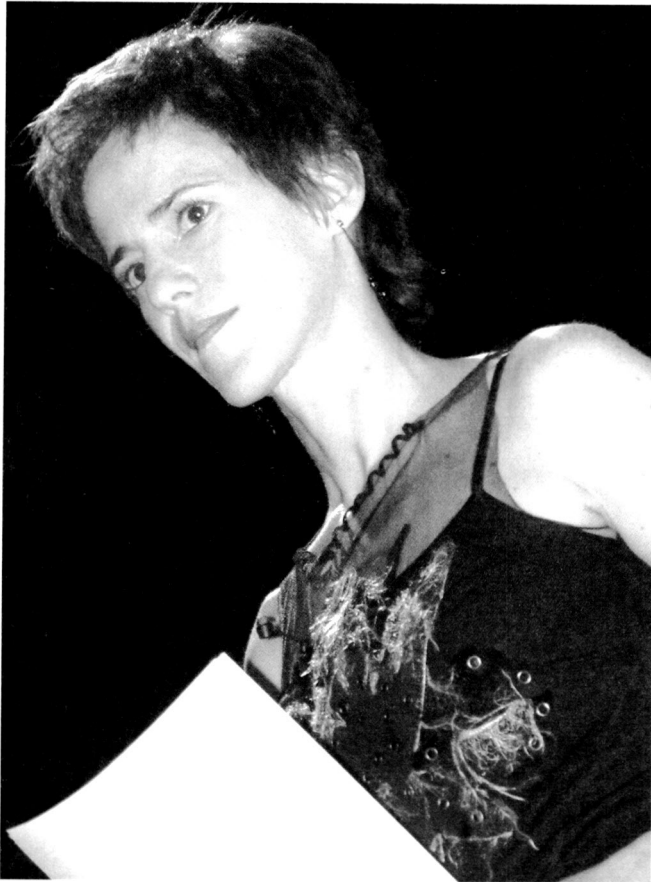
Fa uns quants anys, en el marc de la celebració del Dia Mundial del Teatre, l'escriptor tortosí Manuel Pérez i Bonfill va deixar constància clara de com Tortosa s'ha comportat com una mardrastra amb la gent que ha apostat per la cultura en esta ciutat. I cal dir-ho amb tots els ets i uts, amb la mateixa rotunditat amb què ell ho va expressar: Quin reconeixement ha fet esta ciutat de gent com Ricard Salvat; de la gent que va estar al voltant de la revista *Gèminis* amb una aposta innegable de país i de cultura que ultrapassava les fronteres d'un localisme ofegador; o de la gent que va estar al voltant del grup MACLA-65 que, fins i tot, van haver de patir les cadupades i l'escarni d'algun inepte de torn?

Han passat dues dècades i escaig d'ajuntaments democràtics i penso que ja va sent hora de dir clarament que a la nostra ciutat s'hi han generat més actors gràcies a l'aposta que en un dia va fer l'IES Joaquim Bau en la seua aula de teatre de la mà de Manuel Pérez, dels deu anys de treball de Colibrí Teatre —que ha aconseguit que la gent jove, molt jove, s'interesse pel teatre—, de l'aposta actual per les aules de teatre de tots dos IES de la nostra ciutat, que tota la programació teatral que s'hi ha fet des de l'Ajuntament de Tortosa; que hi ha hagut més gent dedicada al món de les arts plàstiques gràcies a la feina feta per Frederic Mauri, Robert Escoda, Leonardo Escoda, i d'altres, que per la política cultural que s'ha seguit des de l'ajuntament en este camp; que s'hi ha generat més literats gràcies als consells i les lectures de Zoraida Burgos, de Manolo Pérez, de Gerard Vergés, d'Albert Roig, de Josep Ramon Roig, de Jesús Massip, de Manel Ollé, de mossèn Manyà, que per la política d'incentivació literària feta per l'Ajuntament de Tortosa; que hi ha hagut més gent dedicada al món de la dansa gràcies als quaranta anys de treball professional d'Ana Maria Bel, que per l'aposta real feta per l'Ajuntament de Tortosa en este camp.

Podria continuar ficant exemples, però es faria extens i crec que ja s'entén el que vull dir: L'Ajuntament de Tortosa ha apostat al llarg de tots estos anys per fer una programació cultural desatenent la generació de focus propis de creació en tots el camps de l'art, i és hora que això

canvii si realment Tortosa vol ser també motor del territori, obrint-se a la resta del territori des d'este paper generador i no tan sols d'exportador. És hora que esta tasca que, sovint, s'ha fet des de l'anonimat i des de la més pura de les indignències i de les invisibilitats i tot, aflori amb la complicitat de l'Ajuntament de Tortosa i que siguem capaços de generar espais i mecanismes de reconeixement i d'incentivació dels creadors del nostre territori. Si algú ho ha pogut fer a títol personal, pensem que podria fer-se amb una clara aposta institucional de preservació i d'estimulació de la cultura que es fa des del territori.

Hi ha qui s'acontenta de caminar irreflexivament cap a l'abisme d'una voluntat perversa que ens transforma en eunucs del pensament. D'altres s'alcen per sobre de la salmòdia col·lectiva,

*Silvia Sabaté, una de les presentadores de la gala d'inauguració del FITEC.
(Joan Carles Prats)*

ebri de la llum provinent dels paratges erms del no-res, i s'aboquen a l'acceptació, no només del propi jo —feina àrdua—, sinó també de l'altre, del que és diferent, de l'estranger, de l'estrany. Són veus que desxifren per què en el cor que espera hi perdura sempre la paraula d'una imatge —ni que sigui apedaçada o feta trossos—, d'un desig, del goig més íntim, o de la mort i la derrota. Són veus que saben que solament qui s'ha sentit estrany sap del valor d'aprofundir en els racons més fondos i amagats del seu propi jo.

Així ho veiem en els personatges de *L'incendi de la violeta*, l'obra que ens arriba des de l'Iraq, des d'una terrisseria d'Assabr on un vell terrisser desconcerta un general dient-li «Mentre vatros cremeu el cel, natros, aquí, hi fabriquem miracles». Un miracle, però, que es basa, ineluctablement, en el conreu de la memòria, una memòria a la qual alludeix la néta del terrisser amb la frase: «Memòria! He lluitat amb totes les meues forces per oblidar, però no puc: visc dels records d'esta ciutat». Una frase que, Hassan —que afirma que «tots som iguals, sentim el mateix dolor»— sembla contestar de forma lapidària: «Mira el fang de l'avi. En un moment esdevindrà una massa dura que se'ns quedarà mirant».

Una massa que en qualsevol moment pot esberlar-se en mil trossos com ens advertia el gran poeta gallec José Ángel Valente, profundament influït per la mística sufí, en el seu projecte d'epitafi, una altra de les formes de la memòria: «De ti no quedan más /que estos fragmentos rotos./ Que alguien los recoja con amor, te deseo,/ los tenga junto a sí y no los deje/ totalmente morir en esta noche/ de voraces sombras, donde tú ya indefenso/todavía palpitas.»

La memòria ha estat un dels fils conductors d'aquest festival. Ens ho deia el narrador de *Zahra, la favorita de Al-Andalus*: «¡Recordad lo que os ha sido desvelado! Seréis libres mientras ejercitéis vuestra memoria. La libertad de los hombres y mujeres, como la de las ciudades, vive de su memoria. Las palabras son más duraderas que los mármoles o los metales. El pasado esplendor de Medina Zahra, la gloria de Al-Andalus, resurgirá de nuevo en nuestros corazones cada vez que uno de vosotros recuerde y sonría. ¡Ay, la memoria!... La memoria es la llave de nuestro futuro. Simplemente, recordar. El recuerdo es un potente instrumento. Conocer es recordar. Toda gran mujer está volviendo a crear a las que la precedieron...»

Segurament que s'han d'inventar paraules per descriure el que hem viscut estos dies, per descriure les nostres llàgrimes en l'espectacle de Palestina amb el Miserere de la Mission endinçant-se i perforant les cavitats dels cors, segurament que s'han d'inventar paraules per descriure el que hem viscut veient com Nidal ens corresponia amb les seues llàgrimes durant l'espectacle *Morir a Bagdad*, quan sonaven i acaronaven els enderrocs de l'escorxadador els primers acord d'«El cant dels ocells», de Pau Casals. Segurament que encara hi ha molta feina per fer, però a hores d'ara tots sabem que hi ha moltes més coses que ens apropen que no pas que ens separen, a hores d'ara, tots som conscients que amb la violència no acabem amb la violència, a hores d'ara, tots sabem que saber-nos diferents és un altra manera de saber-nos iguals.

Durant aquests dies hem descobert l'animal que hi ha dintre nostre, que no pas l'escrot sinó la veu fa l'home, que cal aprendre'n, que cal fer-ne ús, de la paraula morta, l'olor boja que a l'aire, fonent-se, estén tendreses, que cal oferir l'ànima, l'àlè saguer, i de memòria saber-les, les mans de tanta estima. Que no cal, primer, l'esgarrany, l'obertura agònica i adolorida de les carns, però sí deambular pel naufragi dels records i, sol i trist —resinós gàbul del xiprer— escoltar la veu esblaimada que ens crida, la nafra d'aquest goig terrer, efímer.

En estos dies hem après que un pinzell, unes mans, la cadència estranya d'un mot vingut del no-res, són el goig més íntim, saturnal, inenarrable. Durant estos dies ens hem sentit com boira entre el gebre de l'herba i el filferro dels arbres de coure del mes de novembre. Hem estat guaites del centre de la llum, una llum que ens permetrà llegar un futur molt més digne als nostres fills, i als fills del nostres fills i als fills dels fills dels nostres fills. Un futur en el qual podrem transmetre *la tua fiamma, mio intimo amico straniero*.²

Moltes gràcies.

NOTES

1. Estes paraules pertanyen a un dels pocs poemes que ens queden d'Abu Bakr al-Turtusi.
2. Kassim Bayatli: *Per a un amic íntim en una terra estrangera*. Un dels espectacles més emotius del Festival Entre Cultures 2004.